

ÍGY MUZSIKÁLTAK ŐK – ANEKDOTÁK DÉKI LAKATOS SÁNDOR CIGÁNYPRÍMÁSTÓL

DOI 10.35402/kek.2025.2.12

Szokolszky Ágnes eddig pszichológiai kutatásairól ismerhettük, ám – ahogy fogalmazott – a vasárnapi asztalnál rájött, a Lakatos cigányprímás dinasztia hatodik generációjának képviselője, Déki Lakatos Sándor történetei kontextusba helyezve és strukturáltan „elmesélve” izgalmas képet adhatnak a 20. század és a korábbi időszakok cigányzenész társadalmáról. Ugyanis a kutató családjába 2009-ben nősült be a cigányprímás, aki ezt követően számos érdekes anekdotát hallgatott és jegyzett meg, míg egyszer csak megfogalmazódott benne egy beszélgetéssorozat-terv, amit végül 2022 szeptembere és 2023 márciusa között meg is valósított. Így láthatott napvilágot egy oral history-n alapuló, *Így muzsikáltak mi – Déki Lakatos Sándor cigányprímás élet- és családtörténete*² című kötet, amely néha egészen hihetetlen, akár mesészerű szálakkal tűzdelt, de figyelemre méltó történeteket tartalmaz. Hajnóczky Tamás történész, szociológus, kisebbségpolitikai szakértő; Zipernovszky Kornél zenekritikus és Kállai Ernő társadalomkutató ajánlásait követően a kiadvány legelején impozáns „listát” kap az olvasó. Ebből egyebek között megtudjuk, hogy az 1945-ben született Déki Lakatos Sándor 1964-ben már zenekart alapított és pályája során „húsz ország százhetvenhat városába jutott el, és összesen 5335 koncertet adott [...]” (9.o.)

Ezt követően Déki Lakatos Sándor fotódokumentumokkal tűzdelt visszaemlékezései következnek, melyeket Szokolszky Ágnes lábjegyzettel – tudományos igényű művekkel, rövid életrajzokkal stb. – egészített ki. A kutató a legapróbb részletekre is figyelmet fordított – magyarázatot kap például a primás szó –, így nem csak a témában kevésbé jártas olvasók számára követhetőek jól az elhangzott, majd lejegyzett anekdoták. A Lakatos család a muzsikából kereste a kenyerre valót, ám Déki Lakatos Sándor elárulta, hogy a család kifejezetten primásokat nevelt ki. A Déki családnevet az 1960-as években vette fel a primás, részben azért, hogy megkülönböztesse magát az azonos nevű

édesapjától, részben pedig azért, hogy életben tartsa a család Déky ágának emlékét. Ugyanis ükapjának, az 1848-ban született Déky Sándornak csak lánya született, ennek következtében kihalt a Déky név – azonban az 1960-as években csak i-re végződve tudta felvenni e vezetéknevet. Egy primás életében meghatározó mozzanat, kinek a hegedűjét örökli meg. Déki Lakatos Sándor dédnagyapja, Győri Lakatos Antal hangszerét kapta meg, ami végül 65 éves korában lett véglegesen az övé: „[...] ezt a hegedűt, amit eredetileg hozományképpen kapott dédnagyanyám, a Déky Rozália a Farkas Miskától, amikor férjhez ment a dédnagypapámhoz [...]” (17. o.) – Farkas Miska, a dédnagyapja veje pedig Bihari János unokája volt.

Déki Lakatos Sándor elbeszélései alapján megismerhetjük a muzsikás cigányok lét- és viselkedésmódját is. Hogy mégis mi különböztette meg a muzsikás cigányokat az oláh cigányoktól? – a visszaemlékező így vélekedik: „Ha jól emlékszem, Mária Terézia telepítette le a vándorcigányokat. Több mint valószínű, hogy azokban benne voltak a muzsikás cigányok is, de ők az a réteg voltak, amelyik tudott és akart is asszimilálódni. [...]” (55. o.) A talentum mellé pedig szorgalom, hangszer tudás-fejlesztés, repertoár bővítés is kellett – csakúgy, mint manapság. A primás a zenekarban tartott rendet, a muzsikás cigány felesége pedig a családi életet szervezte, a zenész karrierjét egyengette. Olykor viszont előfordult, hogy egy-egy leánygyermek tehetséget mutatott valamelyik hangszer iránt, a család pedig ügyelt a taníttatására – a hölgyeknél nem az éjszakai muzsikálást, hanem a klasszikus irányt támogatták.

A színterváltás leírása, azaz amikor édesapja primásként az éttermekből a rádiózenekarba (a Magyar Rádió Népi Zenekarába) került, szintén túlmutat az egyéni sors megismerésén. Ugyanis a muzsikás cigányok lehetőségeiben beállt változásokról, a pártállam és a cigányzenészek viszonyáról is szólnak ezek a történetek. A zenekar vezető primásként Lakatos Sándor nem lépett be a pártba, ami rövid úton a munkaviszonyának megszűnését eredményezte – ez szintén nem egyedi eset a szocialista érában. Ám betekintést nyerünk a hazai és a külföldi sikerek – hiszen az 1970-es évektől a pártállam különösen támogatta a primás és zenekara

¹ Szokolszky Ágnes *Így muzsikáltak - Déki Lakatos Sándor cigányprímás élet- és családtörténete*, Libri, Személyes Történelem, 2023, 296 old. ISBN 9786156439277

² Budapest: Ad Librum Kiadó, 296 o.

bemutakozását más országokban – a Mátyás-pince elnevezésű, legendás V. kerületi étterem minden napjaiba, ahol Déki Lakatos Sándor édesapja zenélt 1964-től. Ő maga pedig 1972-től egészen 2011-ig állt szerződésben az étteremmel, igaz, ezt megszakította néhány év bécsi tartózkodással és külföldi fellépéssel.

Egy kifejezetten érzékeny témáról, a szakmai színvonal hanyatlásáról szintén beszél a prímás, mely szerint 1980-as években kezdődött. Mghozzá akkor, amikor az Országos Szórakoztatózenei Központ – hiszen engedélyhez, vizsgához volt kötötték az előadóművészeti tevékenység folytatását – engedélykiadásának növekedése miatt túlkínálat keletkezett, több étterem pedig a kisebb zenekarokat, az olykor kevésbé képzett muzsikásokat kezdte el alkalmazni. Tehát a szakma felhígult, sőt a

prímásokról is egyre kevesebbet tudunk. De mégis mely pontokon hasonlít egymáshoz a Lakatos dinasztia és más magyar cigánymuzsikások története? – teszi fel a kérdést Szokolszky Ágnes, és egyebek között erre is választ kaphatunk a visszaemlékezések után olvasható tanulmányban, amivel a kiadvány szintén túlmutat egy dinasztia családtörténetének elbeszélésén. Emellett pedig a rokoni kapcsolatok átláthatóságát és megértését, a Déki Lakatos Sándor-életmű minél részletesebb megismerését szolgálja a mellékletekben fellelhető családfa, a jelentős hazai koncertfellépések listája, a külföldi fellépések jegyzéke és a prímás zenekarának taglistája is. (Szokolszky Ágnes Így muzsikáltunk – Déki Lakatos Sándor cigányprímás élet- és családtörténete, Libri, Személyes Történelem, 2023, 296 old. ISBN 9786156439277)

A Legyen hited az élethez című dokumentumfilmből (AntRom Filmműhely, 2019)